

הלבנון בט"ב. אחר כך יאמר הבקשות על הסדר, וסדר הוידוי עם הציבור בכוונה המבואר למעלה. ויזהר האדם מאוד מאוד בכוונתם, אף שהוא תלוש עתה מצום הקדוש, אך יחזק במעוזו והחלש יאמר גבור אני ויתודה בכוונה עצומה ולבו נשבר בקרבו, ולא כהמון עם שאומרים הוידוים במוסף ובמנחה בבהלה ובמרוצה, הכזה נחשב לוידוי שמוזהרים אנחנו עם קדוש בגמרא הקדושה להתודות פעמים בכל תפלה של יום הקדוש והנורא הזה בעמידה ובחזרת הש"ץ, השם יכפר בעדם, לכן יזהר האדם מאוד ומאוד בזה.

ואחר הוידוי יאמר כל הסדר עד קדיש בתרא. ויזהר מאוד בכוונת איש"ר עם מסירת נפש, כמבואר למעלה בתפלת החול. ויאמר אף ביחיד: קוה אל ה' כו', אין כאלהינו כו', ופטום הקטורת. כמו אחר כל המוספין, כדי להבריא הקליפות והחיצונים שלא יתאחזו בתפלה, כנ"ל בשערים הקודמים. ויאמר הסדר הנ"ל בשעה שהש"ץ מנגן היום תאמצנו כו' כי אחר קדיש בתרא לא יהי' לו שהות לומר כל הסדר הנ"ל, שתיכף מוציאין ס"ת לקרות הפרשה וצריך באותו שעה לומר הי"ג מדות עם הצבור, לכן החכם עיניו בראשו להשתדל לראות באיזה שעה יש שהות לומר סדר הנ"ל, ועיקר בכוונה עצומה, כי בלתי כוונה יותר טוב ההעדר. ובקצת בתי כנסיות נהגו לומר סדר הנ"ל בצבור, ודי בהערה זו.

פרק עשירי

[להורות את בני ישראל תכלית הצום, חמשת העינויים תפילותיו ובקשותיו * דרך גבר ירא ה' יורנו בדרך יבחר להשתוקק הלוואי ויארך היום יותר ויותר לעשות בו נחת-רוח לבוראנו, וכן בכל מצוה ומצוה הנמשכות, והוא גבוה מעל גבוה ורחוק כרחוק מזרח ומערב מהאיש אשר נפשו עליו תאבל ובכל רגע ורגע שעובר שמח הוא שמתקרב לקץ הצום ובבקר יאמר מי יתן ערב, אף שמועד אכילת שניהם שוה כאחד, שכרו מרובה שבעתים עד אין חקר].

כוונת הצום

להורות את בני ישראל אנשים כערכי, עבודה גדולה ונפלאה ליוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, בכוונת ענוי הצום והתענית ביום הקדוש והנורא הזה. הלא ידעת שענוי זה מאכילה ושתיה הם מ"ע ול"ת עלינו עם קדוש בספר תורת האלהים מפורש (ויקרא כג, כז): "ועניתם את נפשותיכם וגו' כי כל הנפש אשר לא תעונה" וגו', כמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' שביתת עשור הלכה ד'). ומבואר עוד שם הלכה ה', שאף רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה כולם הם מדאורייתא, וזה לשונו: וכן למדנו מפי השמועה (ר"ל הל"מ) שאסור לרחוץ בו או לסוך בו או לנעול את הסנדל או לבעול ומצוה לשבות מכל אלו בדרך ששובת

מאכילה ושתייה, שנאמר (שם טז, לא): "שבת שבתון", שבת לענין אכילה ושבתון לענויים אלו, ואין חייבין כרת או קרבן אלא על אכילה ושתייה כו', עכ"ל הרמב"ם. והוא מגמרא דיומא (דף ע"ד ודף פ"ב) עיין שם. ופשוט הוא שמ"ע של הענויים האלו צוה יוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה עלינו עם קדוש בחסדו וברחמיו הגדולים, שעל ידי ענויים אלו ירחם עלינו ויכפר לנו את כל חטאתינו ועונותינו ביום הנורא הזה. וזה מפורש בפ' אחרי ובפ' אמור. בפ' אחרי כתיב: "והיתה זאת לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". וכן פסוק כזה בפ' אמור. הרי מפורש שעיקר כפרת העונות ביום הזה הוא בשביל הענוי.

אך זה מבואר בגמרא הקדושה, שהעינוי לבד בלא תשובה וחרטה גמורה והוידוי אינו נחשב לכלום, והרי הוא כטובל ושרץ בידו, ועכ"פ עיקר כפרת עונותיו הוא בשביל הענוי, כמפורש בפסוק הנ"ל. ופשוט הוא אף אם יקבל האדם בלבו ביום זה על עצמו תשובה שלימה ואמתית בחרטה גמורה על העבר וקבלה אמתית אלהבא שלא ישוב לכסלה עוד לעולם, ואף אם יקבל על עצמו שיתענה אחר י"ב על העבירות שעבר עד הנה משבת לשבת כל ימיו ויסגף א"ע בכל הסגופים, אך לא יתענה ביום הנורא הזה, בודאי כל קבלת תשובתו הנ"ל כלא נחשב ולא יועיל לו קבלתו לכפר עונותיו ביום צום הקדוש והנורא הזה, ועונשו כרת כי לא ענה נפשו. וכל עיקר כפרת עונותינו בשביל העינוי ביום הנורא הזה כנ"ל.

ולא די שבעינוי זה אנו נעשים חפשים מעבירות שבידינו ומנוקים מכל עון, אלא אף גם זאת בהיות נחשב לנו עינוי זה בקיום מצות עשה מן התורה כשאר מצות עשה, כגון תפילין וציצית ומזוזה וכיוצא. ופשוט הוא ששכר קיום מצות עשה זו שכרה מרובה יותר ויותר משכר קיום שאר מצות עשה כי צערא דגופא עדיף כידוע. הנה אחר כל ההצעות האמתים וכנים האלו, אחיי ורעי, יתבונן כל אדם בשכלו שמהראוי וטוב לו לשמוח שמחה עצומה עד מאוד בכל רגע שסובל צער הענוי מאכילה ושתייה וחליצת הסנדל על קיום מצות עשה מן התורה שמקיים בכל רגע שסובל העינוי. ובודאי מי שתקוע בלבו אהבת הבורא יתברך שמו ויתעלה לעבודתו, חשקו ורצונו שיתארך היום הצום הקדוש הזה כפלי כפלים, בכדי שיקיים בכל רגע מצער העינוי מצות עשה מן התורה שצוה לו יוצרו ובוראו יתברך שמו ויתעלה. כי זה ברור לכל משכיל, שאינו דומה מי שמקיים איזה מצות עשה שעה מועטת למי שמקיים לאותה מצות עשה כמה שעות. ודמיון לזה בקיום מצות עשה של תפילין, אינו דומה מי שנושא תפילין עליו רק שעה מועטת למי שנושא אותם עליו כמה שעות, ואתו בדומה לו קיום מצות עשה של בסכות תשבו שבעת ימים וכדומה לו. נמצא לפ"ז, אדם שהוא ערום בעבודת הבורא יתברך שמו ואהבת הבורא תקוע בלבו לעבודתו יתברך שמו, איך לא ישמח ויגל בלבו שמחה רבה ועצומה בכל רגע מענוי הצום והתענית על קיום מצות הבורא

יתברך שמו כנ"ל. לכן מעת שאדם נעשה חלש מענוי הצום ועמידת הרגלים יחף, יכניס שמחה עצומה בלבו על קיום מצות עשה מן התורה שמקיים בענוי זה, ובכל שעה שיתגדל ויתוסף אצלו הענוי דהיינו בעת תפלת מנחה ותפלת נעילה, תתגדל ותתוסף שמחה עצומה יותר בלבו, ולפי גודל הענוי כן גודל השכר מבוראנו יתברך שמו.

והעיקר שבכל רגע שיעלה על דעת האדם צער הענוי יכוין במחשבתו בשמחה עצומה מאוד: הריני מקבל עלי מ"ע של יוצרי ובוראי ב"ה וב"ש בענוי זה ע"כ. ויכניס תשוקה עצומה בלבו: הלואי שיתארך הצום יותר ויותר. והגות לבך תבונות, מבן חביב התקוע בלבו גודל אהבתו של אביו, בכל עת אשר הוא עושה באיזה שימוש קורת רוח גדול לאביו, הוא שמח וטוב לב מאד על גודל הנחת שעושה לאביו, וכל הקרוב הקרוב אל השלמת השימוש ההוא, מצטער בלבו כי קרוב הוא להמנע מאתו עשיית קורת רוח ונחת גדול כזה לאביו ככלות מעשה השימוש ההוא, וכל היום וכל הלילה תמיד לא יחשה מתשוקה עצומה בלבו שיתארך ויתוסף כהנה וכהנה משך זמן השימוש ההוא, בכדי שיגיע לאביו קורת רוח יותר ויותר. זאת חקרנוה כן היא.

ועתה בנים למקום ב"ה, שיערו האמת בדעתכם כי כן דרך גבר ירא ה' במצותיו חפץ מאד, בתשוקה עצומה נכספה וגם כלתה נפשו בכל דבר שבחובה עליו מאתו יתברך שמו וזמנו קבוע, שיתארך הזמן וזמניהם טובא, בכדי להרבות נחת רוח לפניו ית"ש בעשייתו, וכל עוד שמתקרב לתשלום המשך זמנו מצטער בלבו על הזמן כי יעבור והנה איננו יכול לעשות עוד בזה נחת רוח לאביו שבשמים יתברך שמו ויתעלה זכרו לנצח, ומה גם בגודל מצוה זו של ענוי יה"כ, שמאהבתו ה' אותנו ומחמלתו עלינו בניו החביבים והקדושים צוה עלינו בעשה ולא תעשה: ועניתם את נפשותיכם בעצם היום הזה לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה, ראוי לכל אדם בכל עת אשר הוא רואה כי חלפה תיירה ועונתה לו יגרע מיום הקדוש הזה, כי ינטו צללי ערב והלילה ממשמש ובא, דשלימא לי' עבדתי' עבודת הקודש של מצוה זו, להכניס צער בלבו: הן קרבו הימים שימנע מאתי עשיית נחת רוח גדול הזה ליוצרי ובוראי יתברך שמו ויתעלה. ובודאי בכוונה זו יהיה נקרא בן חביב לאביו שבשמים, וילך בכל גנוי דמלכא ולית דימחא בידי'.

אך אדם המצפה בכל עת ובכל רגע מתי יעבור אותו רגע מהענוי, ובבקר יאמר מי יתן ערב יתקרב להפטר מהענוי, בודאי האדם הזה אינו מקיים מצות עשה זו בשמחה ומאהבת הבורא יתברך שמו ויתעלה, ובודאי אינו מקבל חלק מאלף אלפי אלפים משכר שמקבל האדם המכוין כוונה זו בשמחה עצומה. ועכ"ז אף שהיה כוונת שניהם רחוקים זה מזה בתכלית הריחוק כגבוה שמים מעל הארץ, יוכל להיות לעת ערב לאחר התענית אפשר שיזדמן אכילת שניהם ברגע אחד,

ובודאי אם היה מתישב בדעתו על רוע כוונתו ביום ההוא במצות עשה של הצום הנורא הזה, היה אוכל את בשרו בשיניו על גודל צערו וכאבו על אשר תאבד ממנו שכר גדול של העינוי לאין ערך וקץ ותכלית בעולם שכלו ארוך, מחמת גרעון כיסוף כוונתו כנ"ל, ומה בצע שנכספה וגם כלתה נפשו לחסרות היום ויגיע הערב ויפטר מענוי הצום, הלא כ"כ הי' סובל העינוי ממש כמו זה ששמח בלבו שמחה עצומה בעבודת הבורא יתברך שמו ויתעלה בקיום מצות עשה זו בכל רגע, רק ההפרש היה ביניהם שזה היה שמח וטוב לב כל היום באהבת הבורא יתברך שמו ויתעלה בקיום עבודתו במצות עשה זו בכל רגע וזה היה בלבו כל היום תוגה ואנחה מצער העינוי. וכבר ארז"ל (ברכות יז, א): לעולם יהא אדם ערום ביראה. ודי בהערה זו

פרק אחד עשר

[תפלת המנחה כראוי לה * תפילת "נעילה" בבכי ובתחנונים בעת חתימת גזר-הדין * כוונות ופשטים בתפלת הנעילה * הכוונות הראויות באמירת פסוקי היחוד והשמות שבסיום התפלה * ההנהגה הנאותה כשמוע קול שופר ובאמירת "לשנה הבאה בירושלם" * תפלת ערבית וקידוש הלבנה במוצאי יוהכ"פ * סעודת מוצאי יוהכ"פ כדת היום וכדין הקבלה שקיבל ע"ע ביום הכיפורים].

תפלת מנחה

קודם תפלת מנחה יאמר פ' התמיד ופ' הקטורת כמו בכל תפלת מנחה. ובקצת בתי כנסיות נהגו לומר בצבור קודם הוצאת ספר תורה לקריאת הפ' דמנחה. ונודע בשערים הקודמים גודל החיוב בכל השנה לשמוע בכוונה גדולה קריאת הפרשה מפי הקורא ולענות אמן אחר המברכין בתורה תחלה וסוף, ומה גם ביום הקדוש והנורא הזה, ובהפטרה זו דמנחה, כשיקרא במופתים הנזכרים בה, יחשוב בשמחה עצומה גבורות ה' גבורות ה' המה. ובתשובות אנשי נינוה יקח מוסר בלבו אל התשובה ג"כ, ולכן נתקנה קריאת ההפטרה זו ביום הזה.

אחר זה יכין עצמו להתפלל תפלת העמידה דמנחה בכוונה עצומה מאד. ואף אם הוא חלוש בעת הזאת חולשא דתעניתא, יאזור כגבור חלציו ויתבודד במחשבתו קודם התחלת העמידה: כמה עונות ופשעים עברתי בכל השנה והכעסתי ליוצרי ובוראי ית"ש והיום הנורא הזה קץ וסוף לסליחה וכפרה לכל עונותי ופשעי, אוי לי איך אשא פני לפני מלך מוחל וסולח לעונותינו אם לא אתפלל תפלה זו בכוונה ח"ו, ואיך יהיה לי סליחה וכפרה, כי יאמר היוצר והבורא יתברך שמו ויתעלה אם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי בתפלה שאתה מתפלל לפני בלא כוונה. הלא תדעו הלא תשמעו הלא תבינו, אם יעמוד אדם לפני בשר ודם השר שלו באיזה משפט גדול על ממונו או על גופו, וכ"ש על